

VINTILĂ HORIA, A SAINT DIED

Mihaela-Niculina Jurje (Tănasă)

PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca - Baia Mare Northern University Center

Abstract: The poetic creation gives Vintilă Horia an unneglected importance in its debut on the realm of literature. The writer started at the age of 17, in 1932, in the Review of the „St. Sava”, Vlăstarul, with a poem about the autumn. His literary career will continue with a prodigious activity as poet, prose writer and essayist in important literary publications from the interbelic period, demonstrating ever since a vast culture, both in Romanian and in universal terms.

The volumes published in the country between 1937 and 1941: Processions, 1937, The Fortress with Spirits, 1939 and The Book of the lonely man, 1941, will be continued into exile, in a different note, in another lyrical register, much deeper and more intense with A saint died, 1951, Childhood Journal, 1958, Happened future, 1976. The latter develops an extensive topic specific to the writer, and we talk in this regard about the theme of double exile, interior and exterior, the memory of the “age of the happiness”, of childhood, people and places from the poet’s past in Romania, the encounter with new cultural spaces, the unstoppable longing for the original space from which he was retrieved without possibility of return.

In the poetic destiny of the writer, the volume of A saint died... draws a threshold for the passage from the Christian mystic poet to the radical thinker of Tradition, the type of “papinian man”, which can be found only among the intellectuals wroth by the great questions of the existence. The volume in discussion contains three moments in the life of the poet: in Vienna, then in Italy, and the last one in Argentina. All these periods have a significant title, Songs from Baroque, Lyrical Ballads, Austral, which conveys a poetry traversed by the image of the beginning of a painful exile, slightly attenuated in the second cycle of the volume, of the profound and mysterious spiritual experience, influenced by the great Francis of Assisi. The last cycle is especially crossed by the nostalgic longing for the country, trying to rebuild the native space through a spiritual Christian approach: There was peace on earth / Goodwill among people.

In its complexity, the volume is one of the most valuable books of poems of the Romanian antitotalitarian exile, but also the first opera that reveals an original lyrical profile.

Keywords: poetry, exile, papinian man, reconstruction, native space

Creația poetică îi conferă lui Vintilă Horia o importanță deloc neglijabilă în debutul său pe tărâmul literaturii. Scriitorul a debutat la vârsta de 17 ani, în anul 1932, cu numele Victor Caftangioglu, în Revista Colegiului Național “Sf. Sava”, *Vlăstarul*, cu o poezie despre toamnă. Cariera sa literară va continua cu o prodigioasă activitate de poet, prozator și eseist în cadrul unor publicații literare importante din perioada interbelică: *Gândirea*, *Meșterul Manole*, *Revista Fundațiilor Regale*, *Universul*, etc., de data aceasta cu numele care avea să-l consacre atât în cultura română cât și în cea universală – Vintilă Horia, demonstrând încă de atunci o vastă cultură, atât în plan românesc, cât și universal.

În perioada 1937-1941, Vintilă Horia publică în țară trei volume de poezii: *Procesiuni*, 1937, *Cetatea cu duhuri*, 1939, și *Cartea omului singur*, 1941. Aceste volume constituie o primă etapă a liricii horiene, conform spuselor autorului, aceea a “literaturii fericite care coincide cu viața fericită a mea”. Remarcăm faptul că poeziile ce aparțin acestei perioade sunt sentimentale, misterioase și melodioase, dezvăluind un poet mistic, un poet al sufletului.

A doua etapă a liricii lui Vintilă Horia o constituie poezia scrisă în perioada exilului, perioadă care se prelungește, de altfel, până la moartea scriitorului, și cuprinde volumele *A murit un sfânt...*, Editura. *Cartea pribegiei*, Argentina, 1951, *Jurnal de copilărie*, apărut la Fundația Regală Universitară Carol I, Paris, 1958 și *Viitor petrecut*, publicat de Asociația Culturală Hispano-Română, Salamanca, 1976, volum ce va apărea și la noi în țară, în anul 1991, la Editura Europa din Craiova. Toate aceste trei volume au fost scrise în limba română, semn că în perioada surghiunului impus, scriitorul nu s-a desprins nicio clipă de limba în care s-a născut.

Volumele amintite dezvoltă o tematică vastă, specifică viziunii artistice a scriitorului, precum: tema exilului dublu, interior și exterior, nostalgia copilăriei, oameni și locuri din trecutul poetului în România, întâlnirea cu noi spații culturale și spiritualitatea acestora, problematica existențială, dorul nestăvilit de spațiul original din care a fost smuls fără posibilitate de întoarcere.

În destinul poetic al scriitorului, volumul *A murit un sfânt...* trasează un prag al trecerii de la poetul creștin, mistic, la gânditorul radical al Tradiției, cel de tipul *omului papinian*, specific, conform lui Vintilă Horia, secolului XX: “Cred că se poate vorbi fără exagerare de existența unui tip papinian, caracteristic veacului nostru. [...] Omul papinian se poate întâlni numai între intelectualii frământați până la propria lor răstignire de întrebările și incertitudinile actualității. A cuprinde într-o viziune măreață toată gama spiritului omenesc, a încerca să-i cucerești cu sânge fiecare poziție și a cădea de măreția efortului pentru a te ridica asupra și a reîncepe calvarul aceleiași căutări, iată schema dinamică a unei tipologii cu totul moderne”.¹

Cartea se dovedește a fi un document foarte valoros, nu doar pentru schimbarea produsă la nivelul registrului liric, mult mai profund și mai dramatic, marcat de experiența exilului și asumarea condiției de exilat, ci și pentru aspectul ei: “coperta tipărită, cu indicația jos, a editorului (*Cartea pribegiei*, Buenos Aires, 1951) dar care închidea un text bătut la mașina de scris pe o hârtie mizeră: era toată sărăcia primilor ani ai exilului!”². Conform Georgetei Orian “Aspectul volumului (texte bătute la mașina de scris și prinse în capse între două coperte), un amănunt care ar putea părea astăzi mai degrabă înduioșător, probabil nimic mai mult, se constituie într-un referent al condiției materiale precare ale unor intelectuali care au înțeles într-o epocă istorică de criză, să supraviețuiască prin cultură”³.

În *Postfață la un deceniu personal*, care se constituie de fapt în prefața volumului, scriitorul dezvăluie motivele ce au determinat scrierea acestor versuri, reliefând încă o dată durerea deștărrării: “Am înțeles atunci că nu eram un imigrant, ci un exilat și că singura mea durere era aceea de a fi rămas fără patrie (*Et sola est patria poena carcera mea*). Și că oricât aveam să cutreier pe pământ, oricât aș fi încercat să mă amăgesc, căutând un al doilea spațiu familiar, o altă patrie, aș fi fost sortit aceleiași deziluzii. Căci Patria e una singură și nici o satisfacție nu poate egala pe aceea de a regăsi pământul inițial, parfumul unei pajiști, culorile unei poieni, aerul dulce al unei primăveri, cuvintele unei voci cunoscute și nemaivăzute, demult, zgomotul unei străzi de copilărie. Acasă e cuvântul cel mai plin de înțelesuri, în orice limbă. Acasă... Acolo a prins contur și poftă de viață, odată cu trupul, sufletul nostru fidel și etern”⁴. Așadar, poetul ne avertizează că volumul dezvoltă poeme străbătute de dorul de casă, de regăsirea paradisului pierdut, de reconstituire a ceea ce el numește *acasă*. “Și acest acasă

¹Mihaela Albu, Dan Angheliescu, “Tinerețea unui <<fost săgetător>>”. Vintilă Horia - publicistica interbelică. Antologie selectivă”, Editura Aius, Craiova, 2016, p. 78.

²Nicu Caranica, “Un Esculap al sufletului românesc”, Editura Jurnalul literar, București, 1997, p. 158.

³Georgeta Orian, “Vintilă Horia un scriitor contra timpului său”, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008, p. 43.

⁴Vintilă Horia, “A murit un sfânt...”, Editura Jurnalul literar, 2000, p.13.

caută să îl prindă în imagini, în Cuvânt oriunde s-a aflat pe pământ și în orice limbă ar fi scris”⁵.

Concentrate în trei cicluri, versurile redau trei perioade semnificative din viața autorului, fiecare având un titlu semnificativ. Cea de la Viena, Cântece de baroc este dominată de iminența războiului “Prietenii de-ai mei mureau departe, pe fronturile din Rusia, pentru a da greutate și pentru a consfinți acele drepturi românești în care Viena nu crezuse niciodată. Un ciudat echilibru se stabilea astfel între tristul apăsător al cetății de sub Kahleberg și între lupta vie a alor mei, un echilibru istoric și uman pe care abia azi îl înțeleg, însă din năzuința căruia de a se lăsa lămurit s-au născut poemele sumbre din primul ciclu al cărții acesteia <<Cântece din baroc>>. Din tristețea lor, care a fost modul meu de a rezolva o criză personală, aveau să iasă la iveală speranțele din cel de-al doilea”⁶.

Cea de-a doua perioadă, redată în ciclul *Balade lirice*, surprinde regăsirea spirituală de la Florența și Assisi. Aceste două orașe reprezintă pentru Vintilă Horia “expresia unei omeniri creștine”⁷, unde el s-a simțit bine “tocmai pentru că zidurile lor palpitau de viața timpului care le ridicase cu pioasa râvnă de a da efortului uman sensul unei durabilități divine”⁸. În această atmosferă cu iz medieval sub aripa “Sfântului cel mai uman și mai umil pe care l-a dat creștinătatea”⁹ au prins viață *Baladele lirice*, pe care le-am scris sub blânda oblăduire a Sfântului Francisc, a cărui amintire domină frunzele și pietrele locului, răsăritul și spusul soarelui, culorile anotimpului, aripile vântului, gesturile oamenilor, ca o forță nevăzută și veșnic prezentă”¹⁰.

Al treilea ciclu, *Austral*, surprinde perioada petrecută de autor în Argentina, unde sentimentul deștărrării îl trăiește extrem de acut, iar despărțirea de Europa este resimțită ca o moarte lentă. “În Italia n-am simțit decât arare colții exilului. I-am simțit însă aici, în acest al treilea ciclu austral”¹¹.

Întregul volum se dorește a fi o recompunere a unor ani de căutări, de rătăcirii, în care mai mult ca oricând, Vintilă Horia simbolizează tipul călătorului ce poartă cu el, mereu și mereu, dorul de țară: “Călător pe aprinse poteci / Peste văi ca o umbră amară / Pe izvorul de seară tremurând când te-apleci / Adu-ți aminte de Țară” (*Cântec de exil (II)*)¹².

Versurile acestui volum aduc un suflu nou în peisajul liricii românești, fapt remarcat și de către Mircea Eliade într-o scrisoare, expediată de la Paris, în 22 noiembrie 1951, lui Vintilă Horia: “Vintilă Horia, ești un foarte mare poet. Ruperile și valurile ți-au purificat poezia. E dură și caldă ca marmora <<divinei peninsule>>. Și dacă e irizată de melancolie, e nobilă, depărtată melancolie a toamnelor pe care atâta le iubești. Îți repet: abia acum am descoperit poetul, marele poet, în D-ta. Volumul te predă întreg. Citisem poate în grabă, sau distrat, poemele publicate prin revistele de exil. Aici, în volum, ești întreg. Aduci un univers cu totul și cu totul nou în poezia românească [...] Experiența inițiativă a deștărrării! Coborârea în infern, rătăcirea în labirint. Dacă scăpăm până la urmă, dacă nu ne pierdem țăriile și răzbim din nou la lumina suprafirească a Țării din eternitate – vom fi asemenea exilatului Dante, cu adevărat niște inițiați”¹³.

Poeziile din ciclul vienez surprind, așa cum afirmam la începutul demersului meu, iminența războiului, într-un oraș străbătut de tristețea morții. “Fug păsări speriate spre pacea

⁵Vintilă, Horia, “Culorile tăcerii. Antologie poetică”, Ediție îngrijită, cuvânt înainte, note și comentarii Mihaela Albu, Editura Vremea, București, 2018, p. 18.

⁶Vintilă Horia, „A murit un sfânt...”, ed. cit., 2000, p. 7.

⁷Idem.

⁸Ibidem.

⁹Ibidem, p. 8.

¹⁰Ibidem.

¹¹Ibidem, p. 12.

¹²Ibidem, p. 91.

¹³Mircea Eliade, “Correspondență”, Vol. I, Editura Humanitas, București, 1999, p. 445-446.

din Sud, / Ca o istorie cerul cu sânge stă scris / Și-n clinchet de sulii – din viață, din vis?- / Cohortele morții cum vin se aud.¹⁴ (Triptic de octombrie). Avioanele ucigașe sunt surprinse metaforic ca niște păsări prevestitoare de moarte: “În șiruri lungi cocorii morții trec / Ca niște cruci de-argint spre miazănoapte”,¹⁵ (April 1945) confirmând dinspre răsărit replica copleșitoare a vieții: „Auzi cum crește iarba din pământ / Cu pași ascunși din frunzele uscate? / Prin dimineața clară ca o carte / Vuiește tunu-n vale ca un vânt.”¹⁶ (April 1945)

Destinul eului poetic apare învăluit de o stare apăsătoare de amărăciune “se simte că destinul lui este unul al înstrăinării, aflat tot timpul în căutarea propriei identități”¹⁷. Această tensiune interioară se regăsește în poemul *Rugăciunea unui iezuit*: “Pe marginea singurătății ca peste o prăpastie / Mă-aplec. Unde mi-e chipul? În fund sau de-asupra? / [...] Sub bolțile reci nu mai e nimeni. Întunericul / Cade prin vitralii ca o cenușă. Mă dor ochii, Doamne / De noaptea de afară sau de cea din mine?”¹⁸. În surghiunul impus, eul poetic încearcă un dialog cu dumnezeirea sperând că astfel Va găsi un răspuns, o cale de salvare: “Doamne, de ce nu mai bate vânt de la Tine? / De ce căldura soarelui îngheață sub bolți? / Te-am alungat noi, sau ai fugit Tu / Ca să ne uiți fără să Te revolți”¹⁹. Dar, se pare că la fel ca în *Psalmii* arghezieni, Dumnezeu refuză să se arate, un Deus absconditus, tăcut și greu de întrezărit, făcând astfel ca în sufletul eului liric să se nască răzvrătirea: “Sunt de vacuri în iadul cu oamenii vii, / M-ai uitat în pământ ca pe-un cariu-n icoană. / Sunt sătul de când rod fruntea ta suverană / Și îți sorb din culori și nu vezi și nu știi.”²⁰ (*Cântecul celui din urmă*). În *Rugăciune pentru rănilor țării* se întrezărește o ușoară resemnare a eului poetic în fața sorții potrivnice, cerând o îndurare dumnezeirii: “Nu da, Doamne, nici unui dușman / Suferința noastră dintr-un an / Și ne iartă nouă dacă plânge / Inima din noi de-atâta sânge”²¹.

“Risipit pe cărări de tăcere”²² (*Poem pentru lumină*) eul poetic simte tot mai intens sentimentul deșțărării, astfel încât țara lăsată în urmă devine pentru el o “insulă a morților”, deoarece întoarcerea acasă devine imposibilă: “În insula morților viața a fost / Mare cât oamenii, grea cât istoria, / În zbuciumul vremii necazul și gloria / S-au strâns în același elan fără rost.”²³ (*Insula morților*). Poemul surprinde imaginea țării lăsată în urmă sub stăpânirea unui regim totalitar și obtuz, o țară cu o lume strâmbă în care minciuna a devenit adevăr iar visele se năruiesc rând pe rând: “Măsura viselor mele nu este”²⁴ o lume din care nu a mai rămas nimic, deoarece pentru poetul surghiunit, deșțărarea este cea mai grea și mai cumplită moarte: “Închisă-ntre valuri și spume / Chemând peste ea perdelele ceții, / Cuprinzând între pietre rămășițele vieții / Insula morților e-o sămânță de lume”²⁵.

Dacă în *Cântece din baroc* sentimentul tristeții și al ruperii de țară se desprinde aproape din fiecare vers, în *Balade lirice* acest sentiment se atenuază datorită regăsirii în spiritual al eului liric. Întregul ciclu este îmbibat de frumusețea peisajului italian, în special al celui de la Assisi: “Valea Umbriei trece spre toamnă / Ca o limbă de ceas spre minutele serii / Vântul gol printre frunze-și înseamnă / Drumul de mâine. Caravelele serii/ [...] Chiparoșii își clatină verzile ruguri / Apele cerului sunt prea albastre”²⁶ (*Final estiv*).

¹⁴Vintilă Horia, „A murit un sfânt...”, ed. cit., 2000, p. 20.

¹⁵Ibidem, p. 36.

¹⁶Ibidem.

¹⁷Mădălina-Violeta Dârmină, Vintilă Horia – exilatul din exil, Editura Eikon, București, 2016, p. 73.

¹⁸Vintilă Horia, „A murit un sfânt...”, ed. cit., 2000, p. 38.

¹⁹Idem.

²⁰Ibidem, p. 40.

²¹Ibidem, p. 46.

²²Ibidem, p. 25.

²³Ibidem, p. 49.

²⁴Ibidem.

²⁵Ibidem, p. 50.

²⁶Ibidem, p. 57.

Spațiul italic îi asigură eului liric o stare meditativă, și acest lucru poate fi cauzat de asemănarea cu paradisul pierdut al țării natale, ce îi conferă o plonjare în spiritual, avându-l drept model pe cel mai umil dintre sfinți, Sfântul Francisc de Assisi: “Pe cărare iată cum trece sfântul cel sărac, / Lipăind prin țărână cu picioarele goale / O pasăre i se așează pe umărul stâng / Și măslinii cucernici i se-nchină în vale”²⁷ (*Baladă franciscană*).

Întâlnirea cu Sfântul Francisc produce o schimbare de perspectivă asupra vieții, regăsirea în spiritual dă poetului puterea de a continua “lupta pre care aveam să o port, de atunci înainte, pe atâtea răscruci de meridiane și paralele”²⁸.

Poemul care dă “un sens unitar și înnoitor”²⁹ întregului ciclu este *A murit un sfânt* scris la Florența ca o concluzie a experienței de la Assisi. Titlul are o rezonanță mistică, iar după opinia lui Mircea Popa “ar putea simboliza (în general) extincția omului de altădată, naiv, optimist și așezat în ordine morală, naturală și economică ancestrală, iar în particular ar reflecta impresia produsă de știrea morții lui Ion Pillat, precipitată (pe când se afla la Assisi) și într-un Requiem”³⁰.

Textul poemului surprinde metamorfozele ființei aflată sub ravagiile timpului, transformările eului poetic de-a lungul anilor de exil: “A murit un sfânt undeva. / Lumea spune că e floarea de tei / Care miroase așa”³¹ (*A murit un sfânt...*). Exilul, nu a însemnat altceva decât o mare suferință, în nostalgia după locurile natale și totodată o amărăciune pe care eul liric o simte ca pe o povară: “Visele și cireșile sunt pe trecute, / Navele au ancorat în iarba udă / Numai floarea de tei cu degetele mute”³² (*A murit un sfânt...*). În ciuda înstrăinării, rămasă în dialog cu divinitatea, ființa eului poetic se întreabă: “Doamne, cine miroase așa / Din luna surdă, până-n pajiștea udă?” iar răspunsul revine “-A murit un sfânt undeva”³³, semn că ruptura de țară a produs o metamorfozare totală în ființa eului poetic, iar o regăsire completă a ei rămâne imposibilă.

Ultimul ciclu al volumului, *Austral*, este străbătut, ca și celelalte cicluri, de-altfel, însă, aici mai pregnant ca oricând, de dorul de țară: “Adu-ți aminte de Țară când treci / Peste munți, printre oameni, pe ape, / Fie-ți sufletul ei pe aproape / ca o umbră de veci”³⁴ (*Cântec de exil (II)*).

Contrastul dintre imaginea Pampei și geografia cunoscută din copilărie stârnește și mai intens dorul de țară, părăsită datorită unui regim de opresiune politică. Dacă imaginea Pampei redă un “Sfârșit de zi, popas de agonie, / Între o speranță și un soare orb”³⁵ (*Pampa*), imaginea *de acasă* surprinde “La ceasul ăsta înfloresc cireșii / În curtea de pe Rîmnic, / Și pe câmpuri, lin legănat de vântul primăverii, / Auzi cum crește grâul ca o apă. [...] Se-aude-n ramuri zumzet de albine / Ah, viața asta dincolo de mine / Atâta liniște și-atâta vechi pustiu / În curtea-n care nu mai pot să fiu”³⁶ (*Cântec de exil (II)*).

Poemul care evocă universul paradisiac al copilăriei, după care tânjește cu toată ființa eul poetic, aflat acum într-o altă emisferă, este *Hoțul de dudu*. Perioada copilăriei îi evocă poetului diverse sentimente, de la inocența jocului: “Hoțul de dudu sare peste gard / În curtea vecinului plecat la birou, / Urca prin crengi cu mâini de erou / Și cu frunte de bard”³⁷ (*Hoțul de dudu*), la atmosfera caldă a patriei: “Era pace pe pământ, / Printre oameni buna învoire / Se

²⁷Ibidem, p. 59.

²⁸Ibidem, p. 9.

²⁹Ibidem, p. 10.

³⁰Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, Vol. I, Editura Semne, București, 2009, p. 1077.

³¹Vintilă Horia, „A murit un sfânt...”, ed. cit., 2000, p. 74.

³²Idem.

³³Ibidem.

³⁴Ibidem, p. 91.

³⁵Ibidem, p. 86.

³⁶Ibidem, p. 90.

³⁷Ibidem, p. 89.

stingea tremurând / Ca o flacăra-n vântul subțire”³⁸ (*Hoțul de dudu*). Cert este că întregul ciclu readuce în prim plan amintirea “vârstei celei fericite”, încă o dată retrăite.

La nivelul întregului volum se remarcă reluarea cu frecvență a anotimpului autumnal. De-altfel, autorul se și autodeclara un *om al toamnei*, în *Jurnalul unui țăran de la Dunăre*.

Acest anotimp reprezintă pentru poetul Vintilă Horia o sursă inepuizabilă de lirism, utilizându-l în metafore aparte “Tărâmul e pustiu. Cine să-l calce / În toamna cu brumă pe umerii goi?” (*Baladă lirică*), “În pădurea străpunsă de sulii, / Lângă toamna care murea sub cavalerii apusului” (*În pădurea ucisă*) sau “Sfășiate pe crengi, răskoapte de toamnă, / Culorile tăcerii ca focuri pe comori” (*Culorile tăcerii*). De-aseamenea, toamna este anotimpul în care risipirea frunzelor de vântul puternic, poate duce cu gândul la destinul învolburat al acestui poet îndrăgostit de toamnă, purtat de vânturile unei istorii potrivnice atât de departe de patria natală.

În complexitatea sa, volumul, se constituie într-una dintre cele mai valoroase cărți de poeme ale exilului românesc antitotalitar, dar și prima operă ce dezvăluie un profil liric original, “fiindcă acum, în această situație a nenorocului pribegiei, în înfruntarea sa directă cu istoria și destinul, în relevarea ființei prin descoperirea dialogului substanțial, pe verticală, cu Dumnezeu, Vintilă Horia încetează de a mima mirajul liric și se pătrunde de vibrația suferinței, de nevoia stringentă de a se zămisli prin cântec, încorporându-și drama individuală ritmurilor permanente ale vieții, conferind un sens devenirii, substanțializând rătăcirea prin căutarea permanentă a împlinirii”³⁹.

BIBLIOGRAPHY

Albu, Mihaela, Angheliescu, Dan, *Tinerețea unui “fost săgetător”*. *Vintilă Horia – publicistică interbelică. Antologie selectivă*, Ed. Aius, Craiova, 2016

Caranica, Nicu, *Un esculap al sufletului românesc*, Ed. Jurnalul literar, București, 1997

Dârmină, Mădălina-Violeta, *Vintilă Horia – exilatul din exil*, Ed. Eikon, București, 2016

Eliade, Mircea, *Correspondență*, Vol. I, Ed. Humanitas, București, 1999

Florescu, Nicolae, *Vintilă Horia între “ieșirea din a exista și intrarea în a fi”*, Ed.

Bibliographical References/ Referințe bibliografice:

Albu, Mihaela, Angheliescu, Dan, *Tinerețea unui “fost săgetător”*. *Vintilă Horia – publicistică interbelică. Antologie selectivă*, Ed. Aius, Craiova, 2016

Caranica, Nicu, *Un esculap al sufletului românesc*, Ed. Jurnalul literar, București, 1997

Dârmină, Mădălina-Violeta, *Vintilă Horia – exilatul din exil*, Ed. Eikon, București, 2016

Eliade, Mircea, *Correspondență*, Vol. I, Ed. Humanitas, București, 1999

Florescu, Nicolae, *Vintilă Horia între “ieșirea din a exista și intrarea în a fi”*, Ed. Jurnalul literar, București, 2000

Horia, Vintilă, *A murit un sfânt...*, Ed. Jurnalul literar, București, 2000

Horia, Vintilă, *Culorile tăcerii. Antologie poetică*, Ediție îngrijită, cuvânt înainte, note și comentarii Mihaela Albu, Ed. Vreamea, București, 2018

Orian, Georgeta, *Vintilă Horia un scriitor contra timpului său*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2008

Popa, Marian, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, Vol. I, Ed. Semne, București, 2009

³⁸Ibidem.

³⁹Nicolae Florescu, *Vintilă Horia între “ieșirea din a exista și intrarea în a fi”*, Editura Jurnalul literar, București, 2000, p. 91-92.